

В статті проаналізовано сучасне стан речних екосистем. Обозначено методи збереження та ревіталізації прибережних територій речних екосистем.

Ключові слова: прибережні території, екосистема річки, природні фактори, градостроительне освоєння, зелена лінія, ревіталізаційні заходи.

Abstract

Doctor of Architecture, Professor Demin NM, Kiev National University of Construction and Architecture; Mykhaylik.OA, State Enterprise "NPIIgradostroitelstva", Kiev.

Town-planning methods of revitalization of riparian coastal areas.

The article analyzes the current state of river ecosystems. The methods of preservation and revitalization of coastal territories of river ecosystems are indicated.

Key words: coastal territories, river ecosystem, natural factors, urban development, green line, revitalization measures.

УДК 711

Муска Б. В.-Б.

*асистент кафедри інформаційних технологій в архітектурі
Київського національного університету будівництва і архітектури
boguslava.m@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0936-644x*

ПОГЛЯД СЬОГОДЕННЯ НА ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЮ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ І МІСТОБУДУВАННЯ

Анотація: у статті аналізуються проблеми охорони пам'яток архітектури та містобудування в Києві, вивчаються і пропонуються шляхи подальшого розвитку роботи з охорони пам'яток архітектури. Розвиток суспільства, нового покоління, нашої країни в цілому неможливі без збереження та вивчення спадщини минулого.

Ключові слова: охорона пам'яток архітектури, містобудування, збереження, культурна спадщина.

На початку, хочеться нагадати відомий стародавній вислів: нема народу без історії та культури.

Зі створення у 1966 р. Українського товариства охорони пам'яток історії та культури відбулося поживлення пам'яткоохоронної діяльності та

запроваджується їх нова реєстрація. Українська школа реставрації досягла свого найвищого розвитку у 70-80-х р. 20 ст. Із проголошенням незалежності 1990-х р. було ухвалено «Закон про охорону культурної спадщини». Значна увага приділяється питанням комплексного збереження історико-культурного середовища, створення історико-культурних заповідників. Розпочато реалізацію державної програми відтворення втрачених визначних пам'яток архітектури, зокрема у 2000 р. відбудовано: у Києві Свято-Михайлівський Золотоверхий собор та Успенський собор Києво-Печерської лаври. Національний заповідник «Софія Київська», Києво-Печерський національний історико-культурний заповідник включені до Списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО. Від 1990 р. право на проведення реставрації пам'яток архітектури в Україні надано недержавним структурам за умови отримання ліцензії. Ліцензування здійснює корпорація «Укрреставрація» від імені «Держбуд» України.

У 2007 р. загальна кількість пам'яток культури, що перебувають на державному обліку, зменшилася і складала понад 130 тис. одиниць по всій країні. Набули поширення незаконні археологічні розкопки з метою продажу знайдених речей. Численними є факти орних робіт на місцях розташування курганів і старовинних поселень. В історичних центрах міст руйнується давня забудова, споруджуються нові висотні будинки й офісні центри. Так значний громадський і міжнародний резонанс викликала забудова навколо Національного заповідника «Софія Київська», що стало предметом розгляду фахівцями ЮНЕСКО.

Аналіз останніх досліджень. Багато вчених приділяють увагу вивченню питань по охороні пам'яток архітектури, старовини та містобудування. Т. Курило розглядає у своїй роботі проблему охорони культурної спадщини з точки зору історико-правових відношень. С. І. Кот проводить аналіз стану облікової документації, законодавчих питань. В. В. Степко, А. А. Чернявська розглядають, між іншим, питання відновлення природно – заповідного фонду України. Л. В. Прибега досліджував та вносив пропозиції по вирішенню питань по охороні, реставрації та використанню пам'яток історичної спадщини, аналізу архітектурних, містобудівних та природно-ландшафтних особливостей Києва.

На сьогоднішній день у Києві із 12 тисяч об'єктів культурної спадщини, які колись вважалися такими, органам охорони зараз відомо лише 3566. А до реєстру занесено 2273 , тобто менше ніж 19 % загальної кількості всіх об'єктів. Немає жодного пояснення, чому не отримали статус пам'яток та не попали до реєстру такі особливі споруди , як Маріїнський палац, Кловський палац та багато інших. На сьогодні відсутня єдина база технічних паспортів пам'яток

архітектури України з детальною інформацією про кожний об'єкт, усі попередньо проведені ремонтно-реставраційні роботи, необхідні заходи та об'єми робіт, людські ресурси та кошти, необхідні на ці роботи. Це потрібно для наукового обґрунтування перспектив розвитку реставраційної галузі в Україні. Дістати офіційну інформацію про стан окремих об'єктів неможливо, оскільки реєстрів пам'яток є декілька, зберігаються вони під грифом «таємно».

Певні пам'ятки архітектури не заносяться до реєстру з певним інтересом: не внесено до реєстру стародавню будівлю, яка має велику архітектурну або історичну цінність, можна і знести, і «реконструювати» у багатоповерховий монстр, отримавши величезні прибутки.

Сьогодні сотні об'єктів культурної спадщини перебувають у переліку приречених на знищення. Вже найближчим часом ми можемо не побачити такі знані історичні і просто дуже гарні будинки:

Півний завод Ріхтера 1895 р. на вул. Кирилівській (Фрунзе), 35 та 41; Садиба Терещенків 1874 р. на бульварі Шевченка, 34. Ця найкрасивіша садиба завжди була візитівкою Києва. Зараз вона перебуває у власника, котрий доводить її до повного руйнування: «Мережевий будинок Брадмана» поч. 20 ст. по вул. Б. Хмельницького, 10.; Стародавній особняк у стилі «ренесанс» 1903 р. по вул. Дмитрівській, 52; Садиба купця Новікова, споруджена за проектом Казанського у 1893 р. по вул. Верхній Вал, 28\12 та багато інших будівель, що заважають своїм «вдалим» розташуванням у місті будувати бізнес-центри та розважальні заклади.

Не можна оминати найдавніші у світі місця, які розташовані на території Києва і мають величезне історичне, археологічне та культурне значення для всього людства, але всупереч чинному законодавству та статусу об'єкта культурної спадщини (у тому числі національного значення), при повній бездіяльності державної та київської влади безсоромно забудовуються.

Ми продовжуємо втрачати національний заповідник «Стародавній Київ», комплексну пам'ятку містобудування «Замкова гора – Андріївський узвіз», гори Юрковицю (Хоревицю) та Щекавицю, на яких було засновано Київ, «Дніпровські острови» тощо.

Визначними об'єктами містобудівної спадщини Києва є його історичні парки, сади і сквери. Сьогодні вони охороняються як об'єкти природно-заповідного фонду і залишаються творами містобудівного садово-паркового мистецтва, важливими елементами середовища, структури і пейзажів нашої столиці. Так, дніпровські парки не лише посідають важливе місце в центрі Києва і виконують рекреаційні функції, вони – його прикраса, важлива історична складова міста. Вони як містобудівні утворення, частина великого архітектурного та природнього плану, поєднані композицією і з видатними

архітектурними об'єктами, творами монументального мистецтва та малими архітектурними формами. Усі містобудівні утворення Києва неможливі без свого особливого рельєфу та зелених насаджень. Вони їх органічна частина. Їх нормальне функціонування та збереження неможливе без належного ставлення та охорони.

Метою даної статті є актуалізація проблеми збереження та реставрації історично цінних об'єктів Києва, як спадщини для наступних поколінь та гордості нашого міста.

Для того, щоб покласти край будівельному свавіллю та знищенню історичного обличчя Києва, має бути політична воля та принципова позиція щодо обов'язкової відповідальності за будь-які протиправні дії. Охорона та збереження об'єктів культурної спадщини мають бути пріоритетними напрямками діяльності органів державної влади.

А поки маємо надію на вміння наших майстрів-реставраторів, відновлювати будівлі, що представляють собою архітектурну цінність та є культурною спадщиною нації. З плином часу руйнування багатьох архітектурних пам'яток стає неминучим та очевидним. Тому для їх збереження необхідно проводити реставраційні роботи, які мають зберегти існуючі історичні цінності. Але і ця галузь на сьогодні занепадає з причини недостатнього фінансування та підтримки. Щоб будівля не руйнувалася, за нею необхідний постійний догляд, який коштує чималих грошей і ресурсів. Постійний догляд можливий лише у випадку, коли будівля буде «працювати», жити своїм життям, буде використовуватися. Пам'ятки архітектури мають зберігатися за допомогою надання їм функції: розміщення в них музеїв, готелів, ресторанів, арт-галерей, виставок, офісів, для проведення зустрічей та інш. Таким чином, будівля, що продовжує функціонувати, має можливість «заробити» гроші, які будуть використані для її підтримки та збереження. Так, наприклад, замок Річарда, який намагалися відновити, перефарбовують черговий раз, але на сьогоднішній день він пустує, а значить продовжує «помирати». Але ж його вважають самим романтичним, одним із найгарніших та загадкових будинків в Києві, що стоїть на заповідній території Андріївського узвозу. Його незвичність та кількість легенд навколо весь час притягує до себе туристів, молодь та любителів історії. Архітектурне надбання нашого міста, його лице та краса, наша історична спадщина не має пустувати та занепадати. Вона має сяяти, як лице та гордість Києва. Наші діти і наступні покоління повинні мати можливість бачити, цінувати історичну та архітектурну особливість нашої країни.

Щоб це було можливим необхідно приймати відповідні заходи на прикладі Європейських країн, які вже мають в цьому певний досвід. Країни:

Франція, Великобританія, Німеччина, Італія, Чехія, мають на своїй території велику кількість стародавніх архітектурних пам'яток. Левова частка замків, старовинних будинків та палаців знаходяться у приватній власності. У Франції в останні роки побільшало добродійних організацій, що займаються питаннями збереження історичної та культурної спадщини. У Великобританії ведеться облік пам'яток архітектури та містобудування «Спільнотою по охороні старовинних будівель», яка має свої права і закони по вирішенню питань з приватизації та реставрації будівель. В цій країні, до об'єктів що охороняються, можуть бути зараховані споруди старше 10 років, якщо вони викликають архітектурний інтерес, пов'язані з видатними людьми або мають історичну значимість. Італію та Німеччину можна назвати прикладом досягнень в охоронній діяльності та роботі законодавчих установ. Головне, що в цих країнах існує та працює адміністративна та карна відповідальність за порушення законодавства по охороні історико-культурної спадщини стосовно держ. установ та приватних власників. Якщо мають місце порушення, які несуть шкоду або руйнування історичної архітектурної цінності, власність може бути конфіскована, а сума штрафів надихає бути відповідальним. Відповідно з законом 12 п.1 (Німеччина) про охорону пам'яток, будь-які зміни, зовні або в середині (ремонт, будівництво або ландшафтні роботи), мають бути дозволені Національним комітетом по охороні пам'яток культури. Треба зазначити, що держава займає активну позицію у підтримці приватних власників - це надання пільг на витрати на ремонт та утримання пам'яток архітектури, відшкодовується 30% річного земельного податку. У 2007 р. на Україні почала діяти Конвенція по охороні архітектурної спадщини Європи. Вона зобов'язує стимулювати тих, хто готовий вкладати кошти в ремонт, реставрацію та охорону пам'яток архітектури.

Висновок:

З метою охорони та збереження пам'яток архітектури та містобудування пропонується здійснювати наступні заходи:

- стимулювання та фінансова допомога зі сторони державного уряду приватним власникам архітектурних цінностей у збереженні пам'яток та їх реставрації;
- сприяння залученню інвестицій у діяльність, направлену на збереження, реставрацію та використання пам'яток архітектури та містобудування;
- забезпечення належного обліку та ведення контролю за збереженням і використовуванням пам'яток архітектури та містобудування;
- сприяння залученню пам'яток архітектури та містобудування до національних і світових туристичних маршрутів;

- організація турів та візитів історичними та сучасними місцевостями, які є свідченням становлення суспільства ;
- забезпечення вільного доступу населення до пам'яток архітектури та містобудування; використання архітектурної спадщини з урахуванням сучасних потреб;
- проведення лекцій та презентацій з історії формування міст, як місць урбанізації та соціальних організацій;
- залучення акторських колективів до проведення концертів на місцях історичної пам'яті;
- проведення заходів т.як безкоштовні концерти, що проводимуться щомісяця в архітектурних пам'ятках. Проведення освітньо-пропагандистських заходів: обіг інформативних ресурсів, історичній будівлі; залучення інтернету до ознайомлення молоді з історичними пам'ятками;
- створення місцевих громад та залучення і заохочення волонтерів для роботи по охороні пам'яток архітектури та містобудування;
- сприяння розвитку професіональної підготовки по різних спеціальностям, близьким до розуміння та охорони, реставрації та утримання об'єктів архітектурної спадщини.

Саме розуміючи своє минуле, громадянин може знайти своє місце в сучасності.

Максимальна увага збереженню містобудівної спадщини Києва, архітектурних пам'яток, дасть змогу зберегти накопичені в ньому культурні цінності, його своєрідність і красу, як давньої столиці величної держави, тепер уже Європейської.

Література:

1. Пам'ятники архітектури та містобудування Укр.СРСР в 4х томах. - Т. 1: Київ та Київська область. - К. 1983р. – 160 с.
2. Енциклопедія історії України. Т.7, К.: В-во «Наукова думка», 2010 р.
3. «Українська правда», К- 10.2018р.
4. Акуленко В.І. Охорона пам'яток культури в Україні: 1917 – 1980. - К. 1991. – с. 113.
5. Закон України «Про охорону культурної спадщини» (Вісник Укр. Товариства охорони пам'яток історії та культури: Спец. Випуск. – К., 2000 р.
6. Конвенція про охорону архітектурної спадщини. СЕД 121, 1985 р.
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
7. ICOMOS. The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas.
8. Мартыненко И.Е. Конвенции ЮНЕСКО по защите культурного наследия: проблема реализации в национальное законодательство. (Беларусь) «Університетські наукові записи» 2007р.

9. Council of Europe Treaty Series - Explanatory Reports
10. Architectural Heritage Protection www.barcelona.cat
11. Protected heritage areas www.npu.cz source: National Heritage Institute“.
12. CULTURAL HERITAGE POLICY National coordinator: Brigitta RINGBECK
<http://www.herein-system.eu/germany-country-profile>

Аннотация

Муска Б.В.-Б. ассистент кафедры информационных технологий в архитектуре Киевского национального университета строительства и архитектуры.

Взгляд современности на проблемы сохранения и реставрацию памятников архитектуры и градостроительства.

В статье анализируются проблемы охраны памятников архитектуры и градостроительства в Киеве, изучаются и предлагаются пути дальнейшего развития работы по охране памятников архитектуры. Развитие общества, нового поколения, нашей страны невозможно без сохранения и изучения наследия прошлого. Определяются направления задействования инвестиций в восстановление памятников архитектуры и активизацию работы по сохранению культурных ценностей.

Ключевые слова: охрана памятников архитектуры, градостроительство, сохранение, культурное наследие.

Annotation

Muska B.V.-B. assistant the Department of Information Technologies in Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine.

The view of the present on the problems of preservation and restoration of architectural monuments and urban planning.

The article analyzes the problems of the protection of monuments of architecture and urban planning in Kiev, studies and suggests ways for the further development of work on the protection of architectural monuments. The development of society, the new generation, our country is impossible without preserving and studying the heritage of the past. The directions of involvement of investment in the restoration of architectural monuments and the activation of robots to preserve cultural values are determined.

The list of outstanding architectural monuments of Kyiv, which requires the immediate intervention of registrars and architects, is required to save them for future generations of Ukrainians.

Keywords: protection of architectural monuments, urban planning, conservation, cultural heritage.